

FÖRSLAG TILL HANDLINGSPLAN

Skånebönan

Bakgrund

Marknaden för växtbaserade proteinprodukter har växt med 16 procent de senaste tre åren och många bedömare indikerar ytterligare ökad efterfrågan. Men de svenskodlade proteingrödorna räcker inte till. Bara en liten andel av de växtbaserade proteinprodukter som produceras i Sverige är baserade på svenskodlad råvara, trots att odlingen har ökat de senaste åren. Det mesta går nämligen till djurfoder.

Enligt Jordbruksverket är det möjligt att möta den ökade efterfrågan hos konsumenterna, men det krävs att lönsamheten i odlingen ökar, att det utvecklas svenska livsmedel som konsumenterna väljer och fler industrier som bereder och förädlar råvaran vidare, så att den inte behöver skickas utomlands för förädling.

Förutom att möta efterfrågan hos konsumenter, finns det flera anledningar till att öka andelen odlade proteingrödor i Sverige. Ur ekonomisk synpunkt kan det till exempel vara kostsamt för livsmedelsindustrin att inte ha marginaler i form av lager och för lantbruket kan det handla om att minska utgifterna för mineralgödsel och växtskyddsmedel. Ur miljö- och klimatsynpunkt handlar det bland annat om att baljväxter kräver mindre kvävegödsel och kan bidra till den biologiska mångfalden. Men inte minst handlar det om den svenska livsmedelsförsörjningen. Brist på råvaror gör oss beroende av import.

Övergripande mål

STÖRRE SKÖRDAR OCH VIDAREFÖRÄDLING I SKÅNE

Skåne ska bli en volymmässigt ledande region för nya växtproteiner, och en attraktiv plats för nya samarbeten och satsningar kring växtproteiner längs med hela värdekedjan.

För att nå dit har fyra delmål identifierats:

1. **Säkra beställning av proteingrödor** från industrin och handeln till jordbruket
2. **Fler berednings- och förädlingsanläggningar** i Sverige som svarar mot kedjans behov
3. **Tillgängliggöra aktuell kunskap** så att den skapar nytta
4. **Nationell angelägenhet och fortsättning** efter denna tvååriga handlingsplan

Deltagare

Följande aktörer har varit med och tagit fram förslaget till handlingsplan:

- Hushållningssällskapet
- Lantbrukarnas Riksförbund (LRF)
- Lantmännen
- Länsstyrelsen Skåne
- Lunds Tekniska Högskola (LTH)
- Orkla Foods Sverige
- Pernod Ricard/The Absolut Company
- Region Skåne
- RISE
- Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU)
- Sweden Food Arena

Processen har letts av Livsmedelsakademin.

Avgränsning

Denna handlingsplan är framtagen för senare delen av 2022 till och med 2024. Den är enbart inriktad på produktion och förädling av ärtor, bönor, lupiner och linser (samt deras restflöden) som produceras för humankonsumtion.

På nästkommande sidor listas ett antal aktiviteter kopplade till varje delmål. Dessa har prioriterats som de viktigaste att genomföra för att uppnå nå det övergripande målet. Det handlar om att gräva där vi står.

Ytterligare insatser välkomnas dock och kommer sannolikt krävas.

DELMÅL 1

Säkra beställning av proteingrödor från industrin och handeln till jordbruket

För att stötta efterfrågan på svenskproducerade baljväxter måste det finnas ett affärsmässigt åtagande från industri och dagligvaruhandel.

Detta gäller framför allt när odlingen väl är framme i större volymer, samt för att säkerställa att rätt mängd och sort odlas till rätt kvalitet. Odlingsavtalen behöver utvecklas med t.ex. prisindikationer, en grundpremie om skörden misslyckas etc.

En ny typ av affärsmodell kan behöva utvecklas och här behöver hela värdekedjan inkluderas.

Prioriterad aktivitetsplan

1. **Arbetsmöte/workshop: "Vad ska odlas för att tillgodose livsmedelsindustrins behov?"**

Fokus: Livsmedelsindustris behov av råvaror och hur de kan matchas av odling i Skåne, med avgränsning till ärtor och bondböna.

Ansvarig: SLU, representanter för hela kedjan deltar.

Tidsplan: Hösten 2022

2. **Aktivt välja skånska/svenska råvaror vid produktutveckling**

Syftet: Att produktutveckla framtidens växtbaserade produkter som innehåller baljväxter (och andra svenska proteingrödor)

Ansvarig: Orkla Foods Sverige

Tidsplan: löpande

3. **Bjud in handeln i tidigt skede**

Syftet är att säkra investeringarna genom att till exempel skaffa letters of intent från dagligvaruhandeln, men även från alternativa säljkanaler

Ansvarig: Sweden Food Arena

Tidsplan: Våren 2023

4. Kartlägga behov och föreslå prioritering av investeringar

Vad behövs i form av forskningsinfrastruktur, råvaruförädling, proteinråvara?

Ansvarig: LTH

Tidsplan: Våren 2023

5. Möte om affärsmodell för volym kring ärtor och bondböna

Syfte att påbörja utveckling av affärsmodeller för riskfördelning, baserat på existerande modeller.

Finns det exempel från andra näringar, till exempel kolinlagringsmarknaden? Hela värdekedjan deltar.

Ansvarig: Orkla Foods Sverige

Tidsplan: Hösten 2022

6. Öka odlarnas marknadskunskaper om baljväxter för humankonsumtion

Ansvarig: LRF

Tidsplan: Tidigast våren 2023, för odling 2024

7. Stimulera ökat inköp av svenska baljväxter till sjukhusmåltider

Ansvarig: Region Skåne

Tidsplan: 2023 - 2024

DELMÅL 2

Fler berednings- och förädlingsanläggningar i Sverige som svarar mot förädlingskedjans behov

Det behövs en strategi för var och hur proteinråvaran kan rensas, torkas, skalas och vidare processas till livsmedel efter skörd.

Vi behöver veta vilka behov som finns, var kapaciteten finns, samt vad som behöver utvecklas och hur detta kan göras.

Vi behöver veta vilka förutsättningarna är för nya anläggningar, och vilken typ av affärsmodell som behövs.

Prioriterad aktivitetsplan

1. Kartläggning av testbäddar med relevans för baljväxter

Syfte: Att synliggöra testbäddar för proteingrödor utifrån det pågående arbete som Region Skåne, Landsbygdsnätverket och andra genomför.

Ansvarig: Region Skåne

Tidsplan: 2023

2. Kartläggning av vilka processer som efterfrågas

Bredare omvärldsanalys för att definiera kedjan (större skala): Vilken skala och vilken gröda? Vilka processer och vilken typ av utrustning? Vad saknas? Parallellt kan man även arbeta i ett exempel (liten skala).

Ansvarig: RISE

Tidsplan:

3. Försök att använda stärkelserika rester från proteinförädlingsanläggningar för produktion av alkohol

Ansvarig: The Absolut Company

Tidsplan: Våren 2023 (eller beror på när finns råmaterial)

4. Stöd till innovations- och utvecklingsinitiativ med relevans för baljväxter för att påskynda utvecklingen

Ansvarig: Region Skåne

Tidsplan: 2022 - 2024

DELMÅL 3

Tillgängliggöra aktuell kunskap så att det skapar nytta

Kunskap inom området behöver kommuniceras baserat på både forskning och praktiska erfarenheter. Dessutom behöver det arbetas mer effektivt med kunskapsdialog i hela värdekedjan. Målet är tillämpning och nyttogörande.

Näringsens behov och frågeställningar måste styra vilken kunskap som inhämtas. Så för att skapa mest nytta behöver kunskapsförmedling och rådgivning genomföras, baserat på enskilda aktörers frågeställningar.

Det kan handla om att ta fram en nulägesbeskrivning av produktionen av alternativa proteingrödor, att utreda vilka sorter som är lämpliga att odla och vidareutveckla, samt att inhämta kunskap från andra länder som är framgångsrika på området.

Prioriterad aktivitetsplan

1. **Workshop för att samla livsmedelsindustrins behov**

Syfte: Att identifiera näringsens utmaningar, behov och frågeställningar som kräver kunskapsinhämtning. Forskare deltar för att lyssna in och plan läggs för hur resultaten kan tas vidare.

Ansvarig: Livsmedelsakademien

Tidsplan: 2023

2. **Workshop för att samla primärproducenternas behov**

Syfte: Att identifiera primärproducenternas utmaningar, behov och frågeställningar som kräver kunskapsinhämtning. Forskare deltar för att lyssna in och plan läggs för hur resultaten kan tas vidare.

Ansvarig: LRF

Tidsplan:

3. Engagera studenter för kunskapsdialog mellan akademi och företag

Tänka bredare och använda studenter som en resurs, t.ex. examensarbeten med fokus på baljväxter.

Ansvarig: SLU och LTH

Tidsplan: Start hösten 2022

DELMÅL 4

Nationell angelägenhet och fortsättning efter denna tvååriga handlingsplan

För att säkra långsiktighet behöver mer långsiktiga finansieringsmöjligheter börja undersökas. Här ingår att arbeta långsiktigt för en mer ekonomiskt lönsam odling och vidareförädling av proteingrödor i Sverige.

Samarbetsytorna mellan finansiärer, myndigheter, näringsliv, akademi och politik måste breddas och fördjupas. Det kan t.ex. finnas hämmande regelverk som behöver justeras, styrmedel som kan påverka incitamentsstrukturen för odling av proteingrödor, o.s.v.

Prioriterad aktivitetsplan

1. Intressebevakning och påverkan vad gäller ramförutsättningar för ökad produktion

Ansvarig: Region Skåne

Tidsplan: 2023 - 2024

2. Initiera och koppla samman ett antal regionala nätverk

Koppla ihop dessa nationellt och kommunicera att vi nu satsar på att utveckla näringen.

Ansvarig: RISE

Tidsplan:

3. Systematiskt bevaka utlysningar

Kartlägga och utforska vilka finansieringsinstrument i andra program som kan nyttjas (tex Formas, Vinnova-satsningar). Här behöver alla deltagare i Skånebönan vara delaktiga, utifrån sin del i värdekedjan.

Ansvarig: Sweden Food Arena

Tidsplan: löpande

